

Handläggare:
Gunnela Börjes
Telefon: 08-508 22 052**Till**
Hägersten-Liljeholmens
stadsdelsnämnd
2016-04-14

Underlag för budget 2017 med inriktning 2018 och 2019

Förvaltningens förslag till beslut

1. Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens förslag till underlag till budget för 2017 och inriktning för 2018 och 2019.
2. Nämnden överlämnar förslaget till kommunstyrelsen för fortsatt beredning.

Lars Arvidsson
stadsdelsdirektörLars Wennberg
avdelningschef

Sammanfattning

Förvaltningens förslag utgår från stadens övergripande inriktningsmål. Utvecklingen av ekonomin, tillgången på arbetskraft samt medborgarnas efterfrågan på de tjänster som stadsdelsnämnden tillhandahåller är de viktigaste faktorerna för utvecklingen av verksamheterna. Hägersten-Liljeholmen är under en fortsatt omfattande utbyggnad och kommer att ha en fortsatt befolkningsökning under planperioden.

Kostnadsökningarna för planperioden beräknas överstiga kommunfullmäktiges plan med ca 28 mnkr per år för bland annat lönekostnadsökningar och övriga kostnadsökningar. Kostnadsökningarna medför krav på effektiviseringar inom samtliga verksamheter.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom samtliga avdelningar och sammanställts inom administrativa avdelningen. Ärendet behandlas i förvaltningsgruppen den 5 april 2016.

Bakgrund

Enligt kommunallagen ska kommunens budget innehålla en plan för ekonomin för en period av tre år. Budgetåret ska alltid utgöra periodens första år. Långsiktigheten i stadens planering ska förstärkas genom att nämndernas analys av utvecklingen även för år två och tre ska ha större tyngd. Av nämndens underlag ska framgå vilka frågor som påverkar verksamhetens utveckling och ekonomi under perioden.

Utgångspunkt ska vara analyser av förändringar i omvärlden samt analyser av den egna verksamheten med utgångspunkt från bland annat årsredovisningen. Större avvikelser eller förändringar jämfört med gällande plan för åren 2017 och 2018 ska analyseras och kommenteras. En av flera viktiga frågor med bäring på många verksamheter i staden är utvecklingen av barnafödande och inflyttning. Nämndernas underlag ska under respektive relevant inriktningsmål redovisa en övergripande och sammanfattande analys av verksamheten de kommande åren. Underlaget ska beskriva trender, utvecklingstendenser, strukturella frågor och demografiska förändringar, effekterna av dessa samt eventuella åtgärder.

Innehållsförteckning

1 Kommunfullmäktiges inriktningsmål.....	4
1.1 Ett Stockholm som håller samman.....	4
1.2 Ett klimatsmart Stockholm.....	5
1.3 Ett ekonomiskt hållbart Stockholm.....	6
1.4 Ett demokratiskt hållbart Stockholm.....	6
2 Nämndens verksamhetsområde	8
2.1 Förskoleverksamhet	9
2.2 Verksamhet för barn, kultur och fritid	10
2.3 Äldreomsorg.....	10
2.4 Stöd och service till personer med funktionsnedsättning.....	13
2.5 Individ- och familjeomsorg inkl. socialpsykiatri	14
2.6 Stadsmiljöverksamhet	16
2.7 Ekonomiskt bistånd.....	16
2.8 Arbetsmarknadsåtgärder	17
2.9 Övrigt	17
3 Sammanfattande ekonomisk analys.....	17
3.1 Drift.....	18
3.2 Investeringar.....	19
4 Övriga redovisningar	19

Bilagor

Bilaga 1: Stadsledningskontorets blanketter sdn22

Bilaga 2: Lokalförsörjningsplan

1 Kommunfullmäktiges inriktningsmål

Här redovisas nämndens strategiska satsningar under respektive inriktningsmål.

1.1 Ett Stockholm som håller samman

Förskola

- Fortsatt utbyggnad av nya och upprustning av äldre förskolor för att klara efterfrågan på förskoleplatser.
- Likvärdig kvalitet och likabehandling präglar förskolans arbete genom systematiskt kvalitetsarbete, fortbildning, rekrytering av kompetenta medarbetare, god miljö för barn och medarbetare.
- Den digitala utvecklingen fortsätter och reformerar förskolans arbete. Skolplattformen är kommunikationsplattform som introduceras i förskolorna.
- Barngruppernas storlek följs och utformas i relation till personalen kompetens, lokalernas utformning, barnens behov, budget och i övrigt verksamhetens förutsättningar.
- Medarbetarnas hälsa följs för att finna former för att sänka sjukfrånvaron.

Insatser inom individ- och familjeomsorg, inklusive socialpsykiatri

- Förebyggande och tidiga insatser på hemmaplan till barn och ungdomar ska prioriteras.
- Mottagandet och handläggningen av ensamkommande flyktingbarn ska förbättras.
- Brukarinflytandet ska förstärkas vid de myndighetsutövande enheterna.
- Öppenvårdsinsatser och stödboende i egen regi ska prioriteras för vuxna med missbruksproblem.
- Arbetet med att förstärka barnperspektivet i vuxenärenden ska fortsätta.
- Samarbetet med landstinget kring personer med samsjuklighet ska fortsätta att utvecklas och samordnade individuella planer (SIP) ska användas mer frekvent.
- Systematisk uppföljning av insatser i egen regi ska utvecklas i syfte att säkerställa att insatserna motsvarar behoven samt ger önskat resultat.

Insatser för personer med funktionsnedsättning

- Antalet bostäder för personer med funktionsnedsättning ska öka.
- Arbetet med att hjälpa personer med funktionsnedsättning till praktikplatser och arbete ska fortsätta att utvecklas.
- Arbetet med att förstärka barnperspektivet i beställarenhetens vuxenärenden ska fortsätta.
- Uppföljning av egna och entreprenaddrivna verksamheter ska utvecklas.

Äldreomsorg

- Äldres hälsa och välbefinnande ska stå i fokus för äldreomsorgens insatser och verksamheter. Fler äldre som bor ensamma hemma ska ges möjlighet att delta i gemenskapen och i de aktiviteter som erbjuds på servicehusen och träfflokaler.

- Biståndsbedömningen ska vara rättssäker och likställig samt ha ett genusperspektiv. Vårdplanering via videokonferens är under utveckling och planeras att starta under våren 2016.
- Samverkan med landstinget ska stärkas för att säkra trygg utskrivning efter sjukhusvistelse och att den äldre får en sammanhållen och trygg vård och omsorg i hemmet.
- Fortsatt utveckling av hemtjänsten för att möta äldres behov av en individuellt anpassad och trygg omsorg i hemmet. Ökat inflytande för den äldre och hög personalkontinuitet genom att planera bemanningen så att den äldre så långt som möjligt får hjälp av samma personal.
- Stödet till anhöriga ska fortsätta att utvecklas och anpassas utifrån anhörigas behov och önskemål.
- Fortsatt satsning på kompetensutveckling för att möta äldre med särskilda behov såsom personer med demenssjukdom, äldre med psykisk ohälsa och/eller missbruk.
- Implementering av stadens handlingsplan för att förbättra arbetssituationen för socialsekreterare och biståndshandläggare.
- Planering och anpassning av boendeformer för äldre fortgår i samverkan med stadsdelsförvaltningarna Skärholmen och Älvsjö, Micasa och äldreförvaltningen.

Stadsmiljöverksamhet

- Stadsdelsnämnden fortsätter att bidra till en effektiv planprocess.
- Arbetet fortsätter för en ökad trygghet och tillgänglighet i stadsdelen. ROS-projektet som initierats av stadsdelen har implementerats i hela staden och fortsätter även lokalt.
- Fokus på städning av parker för att skapa attraktivare och tryggare parkmiljöer i stadsdelsområdet.
- Arbetet för ökad tillgänglighet anpassas utifrån stadens program för delaktighet för personer med funktionsnedsättning.
- Fortsatt utveckling och upprustning av parker för att möta kommande behov i ett snabbt växande stadsdelsområde.

Ekonomiskt bistånd och arbetsmarknadsåtgärder

- Personer som ansöker om ekonomiskt bistånd ska stöttas i att hitta annan försörjning.
- Långvariga bidragstagare ska erbjudas visstidsanställningar inom staden.

1.2 Ett klimatsmart Stockholm

- Utveckling av miljöarbetet med fokus på matavfall, ekologiska livsmedel, giftfria förskolor, miljöbilar och minskad elförbrukning.
- Arbetet med att anpassa lokaler och verksamhet till att vara klimatsmarta fortsätter. Stadsdelen samverkar med SISAB och miljöförvaltningen om ombyggnation och nybyggnation för att skapa klimatsmarta förskolor.
- Miljövänliga alternativ väljs i första hand vid upphandling av varor och tjänster.
- Förskolornas arbete mot en mer kemikaliesmart verksamhet är påbörjad och kommer att fortsätta utifrån Kemikalicentrums riktlinjer och handlingsplaner.

- Nya förskolor byggs utifrån nya kunskaper om material och klimatsmarta upphandlingar.
- Förskolorna ersätter successivt olämpligt material.
- Checklistor och styrdokument ger stöd i arbetet på förskolan.

1.3 Ett ekonomiskt hållbart Stockholm

- Arbetet med budgethållning ska fortsätta bl.a. genom en strikt myndighetsutövning.
- Lokalutnyttjandet ska fortsätta effektiviseras.
- Avtalsuppföljning och kvalitetsgranskningar av privata entreprenörer ska genomföras.
- Behålla en hög avtalstrohet och öka systemanvändandet för inköp i nämndens verksamheter genom fortsatt arbete med att följa upp inköpsprocessen och genom informationsinsatser.
- Verksamhetsutveckling genom innovation och tekniska lösningar ger en effektiv service.
- Säkerhetsarbetet och den interna kontrollen ska fortsätta att utvecklas med utgångspunkt från väsentlighets- och riskanalys samt risk- och sårbarhetsanalys.
- För söderort är en ökad etablering av attraktiva arbetsplatser och arbetet med Levande Lokala Centrum särskilt viktig. Telefonplan utgör ett kluster för kreativa näringar som bidrar till Stockholms näringsliv. Socialt entreprenörskap och innovationer kopplat till förvaltningens verksamheter utvecklas i samverkan med stadens nämnder och bolag, näringsliv och fastighetsägare. Stadsdelsnämnden väntas få ett ökat ansvar för arbetet med det lokala näringslivet.

1.4 Ett demokratiskt hållbart Stockholm

Stockholm är en demokratisk stad där invånarna har inflytande

- Enligt kommunfullmäktiges uppdrag ser stadsdelsförvaltningen över hur den lokala demokratin kan stärkas under planperioden. Ett arbete att för stärka invånarnas kunskaper kring den lokala demokratin och stärka deras möjligheter till inflytande kommer att ske. Nya former för dialog med hjälp av informations- och kommunikationsteknik behöver utvecklas. Resurser behöver tas i anspråk för att designa modeller och implementera nya lösningar samt att öka kompetensen om lokal demokratiutveckling för att kunna tillämpas för alla medborgargrupper i samhället under planperioden. Utveckling av digitala aktiviteter/åtgärder kommer initialt fokusera på ungdomars inflytande för att senare under perioden omfatta alla åldrar i syfte att stärka såväl den sociala och demokratiska hållbarheten. Arbetet med detta är avhängt fortsatta medel för lokalt demokrati- och utvecklingsarbete.
- Enligt uppdrag från kommunfullmäktige tar stadsdelsförvaltningen fram ett lokalt utvecklingsprogram för stadsdelsområdet under 2016. Utifrån de områden som identifieras i det lokala utvecklingsprogrammet kommer åtgärder behöva sättas in under planperioden. Åtgärderna kommer att ta resurser i anspråk och är under förutsättning att det möjliggörs finansiering för dessa. Arbetet med programmet är nu inne i ett analyskede. En preliminär analys att befolkningsutvecklingen i stadsdelsområdet kommer att fortsätta och visar på en större ökning av antalet barn

och ungdomar, framförallt i Liljeholmen. Redan idag befinner sig många ungdomar i detta område, då det finns många gymnasieskolor i Liljeholmen. Det är därför viktigt utveckla mötesplatser och tillgång till aktiviteter för barn och unga i stadsdelen, och i stadsdelsområdet i stort, för att ge dem en inspirerande uppväxtmiljö. Eftersom det är många som går i skolan i Hägersten-Liljeholmen och bor i andra stadsdelsområden, bland annat Skärholmen, kan det bli aktuellt med samarbete med andra stadsdelsförvaltningar kring denna fråga. Utöver detta visar statistik även på att det finns problem med psykisk ohälsa och missbruk i stadsdelsområdet, såväl bland unga som vuxna.

- Stadsdelsnämnden fortsätter dialogen med de nämndanknutna råden, rådet för funktionshinderfrågor och pensionärsrådet och ungdomar för att i tidigt skede inhämta deras synpunkter.
- Förväntningarna på en snabb och förtroendefull kommunikation är höga och kommer att fortsätta öka. Nya former för dialog och användandet av ny informations- och kommunikationsteknik behöver utvecklas på både lokal och central nivå för att bidra till att nå stadens kommunikationsmål. Resurser behöver tas i anspråk för att designa modeller och implementera nya lösningar samt att öka kompetensen för att kunna förverkligas under planperioden.

Stockholm är en stad som lever upp till mänskliga rättigheter och är fritt från diskriminering

- Alla som har kontakt med förvaltningens verksamheter ska bemötas med kunskap och respekt. Verksamheterna ska fortsätta att utveckla sitt bemötande utifrån ett normkritiskt- och jämställdhetsperspektiv. Ett utvecklingsarbete för att jämställdhetsintegrera förvaltningens verksamheter sker under planperioden. Resurser behöver tas i anspråk för att öka kompetensen om genus, HBTQ och bemötande av rasism under planperioden.
- Stadsdelsnämnden driver det nationella minoritetarbetet framåt på lokal nivå bland annat genom mötesplatser och informationsinsatser, i samverkan med stadens övriga förvaltningar.

Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor

- Inom ramen för samverkansavtalet sker en fortlöpande dialog i verksamhets- och arbetsmiljöfrågor mellan chefer, medarbetare och fackliga företrädare. I samverkan med företagshälsovården genomförs årligen arbetsmiljöutbildning för chefer och skyddsombud.
- Med utgångspunkt i stadens personalpolicy och förvaltningens värdegrund ska förvaltningens verksamheter präglas av ett öppet och tillåtande klimat där mångfalden ska tas tillvara inom organisationen och där medarbetarna är delaktiga och tar eget ansvar. Kränkande behandling accepteras aldrig.
- Att erbjuda goda villkor såsom heltidsarbete är en fråga som verksamheterna fortsätter eftersträva. Utmaningen ligger i att hitta lösningar för alla yrkesgrupper som fungerar ekonomiskt.
- Strategier för att sänka sjukfrånvaron kommer att fördjupas och vara i fokus även under de kommande tre åren.

Personal- och kompetensförsörjning

Pensionsavgångar förväntas uppgå till omkring 160 medarbetare, då motsvarande antal medarbetare fyller minst 65 år under treårsperioden. Yrkesgrupper med flest väntade avgångar är förskollärare (31), barnskötare (19), vårdare (18), vårdbiträden (17), undersköterskor (17). Pensionsavgångar väntas även när det gäller chefer, främst inom förskoleverksamhet.

Rekryteringsbehov:

Förskoleverksamheten kommer att ha ett stort behov av att rekrytera utbildad och kompetent personal. Det gäller chefer, förskollärare och barnskötare, utifrån pensionsavgångar, fortsatt utbyggnad av förskolan och en rörlig arbetsmarknad.

För äldreomsorgen är sjuksköterskor den grupp som bedöms svårast att rekrytera kommande år.

Inom social omsorg finns ett kontinuerligt behov av att rekrytera socialsekreterare och biståndsbedömare. Eftersom befolkningen ökar i området behöver personalantalet sannolikt utökas för socialsekreterare inom barn- och ungdom samt biståndsbedömare inom funktionsnedsättning.

Kompetensutveckling planeras på enhetsnivå för att kontinuerligt utveckla chefer och medarbetare utifrån verksamheternas behov. Gemensamma insatser i staden behövs även fortsättningsvis för att vidareutbilda barnskötare till förskollärare. Vidareutbildning behövs också för utbildade barnskötare och kökspersonal. Utbildning av handledare för praktikanter inom förskolan planeras i samarbete med högskola och universitet. Inom äldreomsorgen fortsätter utbildad personal erbjudas grundutbildning. Prioriterade områden är också hälso- och sjukvårdens nya dokumentationssystem samt kunskaper om psykisk ohälsa och missbruk.

Strategier för att säkerställa försörjningen av chefer och medarbetare:

Att verksamheterna håller en hög kvalitet och utvecklas i takt med förändringsbehov är en grund för att ha ett gott rykte och kunna locka kompetenta sökande vid rekryteringsbehov. I linje med det är det viktigt att stärka såväl medarbetarskap som ledarskap. Satsningar för en god arbetsmiljö är också en förutsättning för att kunna rekrytera och behålla medarbetare. Chefer ska fortsätta att främja medarbetarnas hälsa och systematiskt arbeta enligt stadens rehabiliteringsprocess vid sjukfrånvaro. Det är viktigt att ge en god introduktion till nyanställda och att erbjuda kompetensutveckling utifrån påtalade behov till samtliga medarbetare. Möjliga framtida ledare kan komma att erbjudas interna och/eller externa utbildningsinsatser. Satsningar på bra mottagande och introduktion av praktikanter och nyanställda är en viktig strategi för stadsdelen, vilket gäller i högsta grad för yrkesgrupper där rekryteringssvårigheter finns. Rekryteringsutbildningen för pedagoger som är intresserade av ledarskap är uppskattad. Socialsekreterare och biståndsbedömare uppmuntras att byta till annan enhet inom avdelningen vid önskemål om utveckling i yrkesrollen.

2 Nämndens verksamhetsområde

År 2030 beräknas Stockholms stad ha över en miljon invånare. En stor del av befolkningsökningen sker i Hägersten-Liljeholmen. Det ställer krav på att utveckla bostäder, infrastruktur, företagsklimat, skola och omsorg i en långsiktigt hållbar miljö. Det är viktigt att

arbetet fortsätter med att göra stadens mål kända hos alla medarbetare och vad de innebär för verksamheten och det egna arbetet.

Prognos över befolkningsutvecklingen i stadsdelen under planperioden.

	2016	2017	2018	2019
0-5 år	8346	8518	8570	8653
6-15 år	8246	8692	8968	9267
16-64 år	60481	61456	61510	62160
65-79 år	7925	8280	8556	8799
80-år	2743	2699	2678	2701
	87741	89645	90282	91580

Prognos SWECO

2.1 Förskoleverksamhet

Enligt Skolverket finns det några faktorer som påverkar kvaliteten i förskolan. Det är inne- och utemiljö, personalens kompetens, personaltäthet, sammansättning och antal barn i barngrupperna. Dessa faktorer har beaktats i prognosen.

- Likvärdig kvalitet och likabehandling präglar förskolans arbete. En stor utmaning är att få till likvärdighet trots skillnader i lokaler och utemiljö och med ständigt ökande befolkning särskilt i de yngre åldrarna.
- Stadsdelen försätter att växa och antalet förskolor behöver utökas.
- En stor utmaning som förskolan står inför är att behålla och rekrytera kompetent personal. Nya medarbetare behöver rekryteras med rätt kompetens och engagemang. Stadsdelen satsar på att bli en god arbetsgivare genom att utveckla bra introduktion, mentorskap och att utveckla mottagandet av studenter. Att få många studenter som gör praktik inom stadsdelens förskolor ökar sannolikheten för att de väljer att fortsätta arbeta här om upplevelsen varit positiv. Stadsdelsförvaltningen utvecklar samarbetat med Stockholms universitet.
- Den stora utbyggnaden av bostäder och förskolor ger betydligt högre kostnader för de nya förskolelokalerna jämfört med befintliga lokaler. Andelen nya lokaler med höga kostnader fortsätter att öka vilket medför ökade svårigheter för förvaltningen att hålla tilldelad budget.
- Samarbetsformerna behöver utvecklas i arbetet för nya förskolelokaler. Det är hård konkurrens med andra intressen vid nybyggnationer vilket medför att många av förskolans lokaler och utemiljöer inte är optimala. Det påverkar såväl antalet barn i förskolan som bemanning och kan leda till ökade kostnader för stadsdelsnämnden.
- Medarbetare och chefer kompetensutvecklas för att möta morgondagens förskola. Kompetensen hos förskolans medarbetare är av avgörande betydelse för förskolans kvalitet. Kontinuerlig fortbildning för medarbetarna är viktigt avseende aktuella utvecklingsfrågor. Aktuellt är bl.a. ledarskap, normkritik/genuskunskap, handledarutbildning, skolplattformen, pedagogisk dokumentation,

barnskötarutbildning, utbildning av barnskötare till förskollärare. Samverkan och resurser för anordnande av fortbildning och vikarieersättning behöver förstärkas.

- Den digitala utvecklingen fortsätter och reformerar förskolans arbete. Det pedagogiska arbetet kommer att utvecklas genom introduktionen av Skolplattformen i förskolorna. Stadens digitala satsning medför ökade behov av digital teknik, infrastruktur och personella resurser, vilket även behöver finansieras.

Kostnaderna för det digitala lyftet kommer dels att bestå av lokala kostnader för respektive nämnd för exempelvis inköp av datorer och nätverk, och därutöver centrala kostnader för förvaltning, service desk, systemdrift samt licens och underhåll.

Förändringen kommer att bli som störst för stadsdelsnämnderna som idag använder digital teknik i mindre omfattning och därmed är investeringsbehovet stort i kombination med införande av många nya system och tjänster.

- Arbetsbelastningen bland personalen har ökat genom att barngrupper förnyas kontinuerligt och att barnen vistas allt längre dagar och perioder på förskolan. Det är svårt att få ihop ett dagsschema med rimlig bemanning. Genom att utlova föräldrar utökad service inom förskolan måste också förskolans ekonomiska resurser förstärkas.
- En annan kvalitetsaspekt som även har betydelse för hälsan är kontinuitet i barngrupp och hos personalen. De stora variationerna av barnantalet mellan vår och höst gör att det blir dramatiska förändringar i verksamhetens utformning. Någon form av strukturstöd kan vara ett sätt för förskolor som drabbas av stora svängningar i barnantalet under kort period. Det skulle minska belastningen på både personal och barngrupp.
- Det ökade sjukfrånvaron bland medarbetarna har uppmärksammats och kommer särskilt att följas för att kunna vidta lämpliga åtgärder.

2.2 Verksamhet för barn, kultur och fritid

Det råder brist på lokala träffpunkter som möjliggör samvaro, möten och att ta del av kultur av olika slag. Det är av vikt att staden tillhandahåller lämpliga lokaler för teater, dans och musik inom räckhåll, särskilt för de yngre barnen. Förskolans personal har små möjligheter att resa iväg med barnen. Även de gemensamma utemiljöerna och parkerna behöver utvecklas för att möta behoven hos en växande befolkning som hänvisas till allt färre grönytor.

I takt med den ökande befolkningmängden i stadsdelen förväntas behovet av en meningsfull fritid för alla barn och ungdomar öka. Andelen besökare till ungdomsgårdarna i stadsdelen har under de senaste åren minskat och det är rimligt att anta att ungdomsgårdar tilltalar en begränsad grupp av de ungdomar som bor i stadsdelen. Förvaltningen kommer att undersöka hur väl stadsdelens samlade resurser till fritidsverksamheter överensstämmer med ungdomars behov och om ungdomsgårdarnas preventiva syfte eventuellt kan tillgodoses på alternativa sätt. Under kommande treårsperiod kommer fritidsverksamheten i stadsdelen att utvecklas i syfte att försöka möta ungdomars behov och önskemål.

2.3 Äldreomsorg

Alla äldre ska ha en trygg ålderdom och få en äldreomsorg av god kvalitet. Äldres hälsa och välbefinnande ska stå i fokus för äldreomsorgens insatser och verksamheter.

De äldre ska erbjudas en god och trygg service, vård och omsorg. Inriktningen är att ge en individuellt anpassad vård och omsorg där den äldre är delaktig i planeringen och utförandet.

Befolkningsutveckling och behov

Ålder/År	2016	2017	2018	2019
65- år	10 690	11 000	11 260	11 530
65-79 år	7 950	8 300	8 580	8 820
80-år	2 750	2 700	2 680	2 710
85-år	1 620	1 580	1 510	1 470

Prognos SWECO

I Hägersten-Liljeholmens stadsdelsområde fortsätter antalet äldre över 85 år att minska något under planperioden enligt prognosen. Totalt sett ökar antalet äldre över 65 år, då antalet i åldersgruppen 65-79 år ökar. Det faktiska behovet av hemtjänst, vård- och omsorgsboende och servicehus är relativt konstant. Behovet av vård- och omsorgsboende har minskat något, om det är en trend utifrån befolkningsutvecklingen kan dock vara för tidigt att säga. Inom äldreomsorgen finns det två målgrupper som har mer omfattande behov av insatser, det är dels målgruppen äldre i hög ålder med omfattande omvårdnadsbehov och dels målgruppen yngre äldre med psykisk ohälsa och/eller missbruk.

Förebyggande arbete

Förebyggande insatser för äldre är fortsatt prioriterat och bidrar till en god hälsa, ett aktivt och självständigt liv. Äldre erbjuds att träffa andra för gemenskap och att delta i olika aktiviteter som anordnas på servicehusen och träfflokaler samt dagsutflykter. Fler äldre som bor ensamma hemma ska ges möjlighet att delta i gemenskapen och i aktiviteterna.

Äldreomsorgen erbjuder också stöd av syn- och hörselkonsulent och insatser av fixartjänst. Uppsökande verksamhet erbjuds till personer över 80 år.

Dagverksamheten bidrar till att öka den äldres möjligheter att bo kvar hemma samt ger stöd och avlastning till anhöriga. Verksamheten fortsätter att utvecklas och anpassas utifrån de äldres och de anhörigas behov och önskemål. Fler eftermiddagstider inom dagverksamhet kan komma att erbjudas, utifrån önskemål.

Stöd till anhöriga

Stödet till anhöriga fortsätter att utvecklas och anpassas utifrån anhörigas behov och önskemål. Anhöriga erbjuds bland annat att delta i anhöriggrupper och kan få råd och stöd av anhörigkonsulent. Former för att på ett tidigt stadium nå de anhöriga och fånga upp deras behov behöver utvecklas.

Utveckling av hemtjänsten

Hemtjänst i ordinärt boende har kommit att bli en allt viktigare del av äldreomsorgen. Hemtjänsten bedriver idag omfattande omvårdnad i den enskildes hem. Samverkan med biståndshandläggare, landstingets akutsjukvård och primärvården är viktigt för att säkerställa att den äldre får en trygg och sammanhållen vård och omsorg i hemmet. Ett viktigt uppdrag är att säkra trygg utskrivning efter sjukhusvistelse.

En personcentrerad vård och omsorg förutsätter bland annat fungerande teamarbete och

Samverkan både inom och mellan vårdgivare. Under de senaste åren har en samverkansmodell utvecklats med landstinget och olika privata vårdgivare och utförare, vilket ger en bra grund för fortsatt samarbete kring den äldre vård och omsorg i hemmet. Prioriterade målgrupper för samverkan är svårt sjuka äldre och personer med demenssjukdom som bor hemma. Andra angelägna målgrupper för samverkan är också äldre med psykisk ohälsa och/eller missbruk.

De flesta äldre vill bo kvar hemma så länge de känner sig trygga och kan påverka vad de vill ha hjälp med och hur hjälpen ska utföras. Ökat inflytande för den äldre och hög personalkontinuitet så att den äldre får hjälp av samma personal, så långt som möjligt, är därför prioriterat. Kontaktpersonen har i uppdrag att se till att insatserna utförs enligt genomförandeplanen och den äldre önskemål.

Den kommunala hemtjänsten erbjuder stöd till personer med demenssjukdom genom sin specialiserade hemtjänstgrupp "demensgruppen", som kommer att Silvia certifieras.

Ökad kvalitet - kvalitetsutveckling

Biståndshandläggningen ska vara rättssäker, likställig, ha ett genusperspektiv och vara av hög kvalitet. Biståndshandläggarna skriver utredningar i stadens kartläggnings- och utredningsinstrument vilket ger ett allsidigt underlag för beslut. Utveckling av samordnad individuell plan (SIP) fortgår.

Vårdplanering genom videokonferens är under utveckling och planeras att starta under 2016. Syftet är att öka den äldre delaktighet och samtidigt ha en effektiv organisation för biståndshandläggningen.

Utveckling av kontaktmannaskap och dokumentation fortgår vid äldreomsorgens verksamheter för att säkerställa en individuellt anpassad vård och omsorg. Den äldre ska vara delaktig i upprättandet av genomförandeplanen. Personalen ska ha ett rehabiliterande synsätt för att så långt som möjligt ta tillvara den äldre egna resurser så att den äldre kan bibehålla sina funktioner.

Det är viktigt att äldreomsorgen följer utvecklingen när det gäller olika tekniska hjälpmedel och lösningar som kan användas i verksamheten.

Stimulansmedlen för ökad bemanning används särskilt för kvalitetshöjande insatser kring måltiden, en meningsfull dag med aktiviteter, utevistelse och trivselstunder för social samvaro.

Arbetet med riskbedömningar för att förhindra fall, undernäring och trycksår m.m. samt registreringar i de nationella kvalitetsregistren Senior Alert, Palliativa registret och BPSD-registret fortsätter att utvecklas och förbättras.

Inom äldreomsorgen pågår en utveckling av hälso- och sjukvårdsdokumentationen både gällande teknik och innehåll. Det är viktigt att det finns resurser på stadsdelsnämnds nivå för att samordna allt arbete inom e-hälsoområdet, som bl.a. omfattar dokumentation, kvalitetsregister, nationell patientöversikt (NPÖ) och digitala stödsystem.

Personal och kompetensutveckling

Prioriterade områden för kompetensutveckling är fortsatt bemötande, dokumentation, demensvård och vård i livets slutskede. Det finns ett behov av att öka kunskaperna kring äldre med psykiska funktionshinder och missbruksproblem.

Interna utbildnings- och handledningsinsatser genomförs av äldreomsorgens dietist kring kost,

hälsa, nutrition och utveckling av måltidssituationen. Fysioterapeut/sjukgymnast och arbetsterapeut erbjuder utbildning i ergonomi med förflyttningsteknik och hjälpmedelshantering för personal inom all kommunalt driven äldreomsorg i stadsdelen.

Stadsdelsförvaltningen deltar i EU-projektet DigIT. Syftet är att öka kompetensen hos stadens (och deltagande kommuner i länets) medarbetare inom äldreomsorg, funktionshinderomsorg och socialpsykiatri kring digitala hjälpmedel och digital teknik såsom videokonferenser m.m. Målet är att medarbetarna ska kunna använda digital teknik som stödjer målgruppen i det dagliga arbetet.

Biståndshandläggarna ska ha en bra arbetssituation, erbjudas stöd i handläggningsarbetet och regelbunden kompetensutveckling. Staden har tagit fram en gemensam strategi, en handlingsplan för att förbättra arbetssituationen för socialsekreterare och biståndshandläggare. Implementeringsarbetet kommer att pågå under 2016-2018.

Kvalitetsuppföljning och systematiskt kvalitetsarbete

Kvalitetsuppföljningen, individuppföljningen och det systematiska kvalitetsarbetet ska fortsätta att utvecklas. Äldreomsorgen bidrar med en halvtidstjänst som kvalitetsobservatör till stadens gemensamma kvalitetsuppföljning.

Enheterna ska arbeta systematiskt med att förbättra och utveckla sina verksamheter genom att analysera och ta tillvara resultat från brukarundersökningar, synpunkter och klagomål, egenkontroller, bl.a. egna måltidsobservationer, granskningar och verksamhets- och kvalitetsuppföljningar. Goda exempel från andra verksamheter t.ex. från stadens kvalitetsutmärkelse och kvalitetsmessa, samt framgångsfaktorer både i den egna verksamheten och i andras verksamheter kan bidra till verksamhetens utveckling på ett positivt sätt.

Beställarenheten äldre fortsätter att utveckla individuppföljningen.

Boendeformer för äldre

Äldreboendeplaneringen är en viktig fråga och tillsammans med stadsdelsförvaltningarna Skärholmen och Älvsjö har en aktuell äldreboendeplan tagits fram för planperioden. Förvaltningarnas samlade bedömning är att utbudet av servicehus samt vård- och omsorgsboende väl tillgodoser behovet under de närmaste åren. Det finns en risk för överkapacitet av servicehus och vård- och omsorgsboende i regionen.

Äldreomsorgen har problem med många tomma servicehuslägenheter framför allt på Fruängsgårdens servicehus. Även vid vård- och omsorgsboende finns tomma platser. Ett annat problem är lokalerna på Axelsbergs vård- och omsorgsboende som inte är ändamålsenliga utifrån ett kostnadseffektivt perspektiv.

Den framtida planeringen för Fruängsgårdens servicehus och Axelsbergs vård- och omsorgsboende är därför en fortsatt viktig fråga.

Entreprenadavtalet för Åsengårdens vård- och omsorgsboende med 29 lägenheter löper ut hösten 2017.

2.4 Stöd och service till personer med funktionsnedsättning

Antalet personer som ansöker om insatser med anledning av funktionsnedsättning har under de senaste åren ökat, personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar står för den

största ökningen, vilket troligen beror på att allt fler personer får sådana diagnoser. Även vuxna och barn med fysiska funktionsnedsättningar som ansöker om insatser ökar. Den omfattande nybyggnationen i stadsdelen innebär att det tillkommer fler tillgängliga bostäder som är attraktiva för personer med fysiska funktionsnedsättningar. Ärendantalet vid beställarenheten funktionsnedsättning bedöms fortsätta att öka de kommande åren i takt med den förväntade befolkningsökningen i stadsdelen.

Ökningen av personer med neuropsykiatriska diagnoser medför en större av efterfrågan på daglig verksamhet och på boendestöd med neuropsykiatrisk kompetens. Efterfrågan på bostäder med särskild service för yngre personer med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning ökar också

Behovet av bostad med särskild service är fortsatt stort. Förvaltningen kommer även fortsättningsvis att inrätta nya grupp- eller servicebostäder i samband med nybyggnationsprojekt som bedöms lämpliga. Förvaltningen ser dock svårigheter med att realisera målet med att inrätta en ny gruppboende varje år, med anledning av de höga kostnaderna.

Inom daglig verksamhet har efterfrågan på verksamheter som är så likt ett vanligt arbete som möjligt eller som kan leda till praktik eller anställning på den öppna arbetsmarknaden ökat de senaste åren. Denna efterfrågan förväntas kvarstå. Förvaltningen erbjuder dagliga verksamheter samt sysselsättning med denna inriktning samt fortsätter samarbetet med Försäkringskassan, Arbetsmarknadsförvaltningen och andra aktörer som kan hjälpa personer med funktionsnedsättning att närma sig arbetsmarknaden.

Gruppboendena fortsätter sitt arbete med att öka brukarnas delaktighet genom bland annat boenderåd samt att förbättra brukarnas hälsa genom satsningar på kost och motion. Brukarna som bor i stadsdelens gruppboenden blir allt äldre. Medarbetarnas kompetens kring åldrande och förändrat omsorgsbehov behöver öka. På sikt finns det även skäl för förvaltningen att se över behov av anpassning av de befintliga gruppboendena alternativt byte av bostad för enskilda brukare. I takt med att brukarna åldras minskar andelen brukare i daglig verksamhet vilket leder till ett ökat behov av bemanning i gruppboendena.

Det planerade titelbytet för vårdare till stödassistent förväntas bli en positiv förändring inom verksamhetsområdet. I samband med titelbytet är det troligt att medarbetarna behöver erbjudas kompetensutveckling för att uppnå kraven för den nya titeln. Under de närmaste åren kommer flera gruppboenden/servicebostäder att öppnas inom staden vilket innebär att rekryteringsläget stramas åt rörande kvalificerad personal. Ett titelbyte leder förhoppningsvis till att yrket höjs i status och underlättar därmed för kommande rekryteringsbehov.

2.5 Individ- och familjeomsorg inkl. socialpsykiatri

Barn och ungdom

	2013	2014	2015
Anmälningar/ ansökningar	1555	1774	2374
Nyanmälningar	1123	1110	1283
Inledda utredningar	223	267	490

	2013	2014	2015
Ensamkommande flyktingbarn	10	21	148

Ärendeströmmningen vid barn- och ungdomsenheten har stadigt ökat de senaste åren och beräknas fortsätta i takt med att fler barnfamiljer flyttar till stadsdelen. Det ökade antalet anmälningar har genererat dels i ett stort tryck på mottagningsgruppen och dels i fler antal utredningsärenden. Även de familjerättsliga ärendena har ökat i antal och bedöms fortsätta att öka under planperioden. Denna utveckling innebär en utmaning för verksamheten vad gäller organisation, rekrytering av kompetenta socialsekreterare samt i förlängningen även ett ökat behov av insatser för barn, unga och deras familjer. Tidiga insatser prioriteras liksom insatser på hemmaplan i egen regi.

För att få så bra utredningar och så adekvata insatser som möjligt fortsätter förvaltningen att använda olika beprövade utredningsinstrument och metoder. Utbildningssatsningen på metoden Signs of Safety kommer att fortsätta. En av vinsterna med arbetssättet är att undvika att placera barn i för dem främmande och för förvaltningen kostsamma jourhem, istället placeras barnen i familjens nätverk. I de fall där barnet bor kvar hemma skapas förutsättningar att bygga upp en säkerhets- eller skyddsplanering.

Under 2015 ökade antalet ensamkommande flyktingbarn markant. Prognoserna för antal anvisade ensamkommande barn är i nuläget osäkra vilket gör det svårt för förvaltningen att förutse hur utvecklingen kommer att se ut kommande treårsperiod. Förvaltningen räknar dock med ett fortsatt inflöde av ensamkommande ungdomar vilket i sin tur medför en ökad arbetsbelastning samt ökade kostnader för förvaltningen då ersättningarna från migrationsverket många gånger inte täcker de faktiska kostnaderna. Den stora ökningen av ensamkommande flyktingbarn har lett till en akut brist på jour- och familjehem, vilket försvårat handläggningen av dessa ärenden. Brist på jour- och familjehem kan leda till att mottagandet av dessa ungdomar inte sker med den goda kvalitet som lagstiftningen anger. Förvaltningen satsar på att generellt förbättra mottagandet och handläggningen av denna målgrupp.

Socialpsykiatri

Personer som ansöker om stöd med anledning av psykiatrisk problematik har ökat de senaste åren och bedöms även fortsättningsvis att öka. De som behöver insatser inom socialpsykiatri har generellt en mer omfattande problematik än tidigare. De nya personer som ansöker om insatser är ofta unga personer i åldern 20-30 år med psykisk störning/neuropsykiatriska diagnoser, bostadsproblem och inte sällan också ett missbruk. God samverkan mellan psykiatri, beroendevård och socialpsykiatri på såväl individuell som strategisk nivå är ett fortsatt prioriterat område. Förvaltningen kommer att intensifiera arbetet med att öka andelen samordnade individuell plan (SIP) för de enskilda som har insatser från flera aktörer.

Vuxenvård

Antalet personer som har kontakt med vuxenenheten med anledning av beroendeproblematik har i stort varit de samma de senaste två åren. De ärenden som är aktuella har en stor

komplexitet och såväl utrednings- som förändringsprocessen tar ofta lång tid. Klienter med komplexa behov på grund av samsjuklighet ökar. Den egna öppenvården behöver fortsätta att anpassa insatserna efter brukarnas behov för att förvaltningen även fortsättningsvis ska kunna prioritera öppenvårdsinsatser i egen regi. Förvaltningen kommer att fortsätta utveckla den systematiska uppföljningen av de insatser som erbjuds.

Ungefär hälften av vuxenhetenens klienter betraktas som hemlösa enligt stadens definition. Av dessa finns ett antal svårt samsjuka personer som flyttar runt mellan olika härbärgen. Denna grupp har behov av ett mer ordnat boende på mindre enheter med tillgång till personal och högre tolerans för avvikande beteende. Förvaltningen ser även utmaningar i att hitta lämpliga boenden för unga personer med komplex problematik samt hitta trygga boenden för kvinnor med missbruksproblematik.

Den stora bostadsbristen i Stockholm i kombination med höga krav från hyresvärdarna medför att personer som har förmåga att klara eget boende tvingas bo kvar i tillfälliga boenden och på institution längre än nödvändigt. Dessa problem bedöms kvarstå under den kommande treårsperioden. Förvaltningen fortsätter att utveckla arbetet med att ge stöd till personer i tillfälliga jour- och träningslägenheter med målet att fler personer erhåller permanenta boendelösningar. Även det vräkningsförebyggande arbetet kommer fortsätta att utvecklas vid förvaltningen.

2.6 Stadsmiljöverksamhet

Stadsdelsnämnden fortsätter att bidra till en effektiv planprocess genom förvaltningens tidiga delaktighet i de planprocesser som berör stadsdelsområdet. Trygghets- och tillgänglighetsaspekten beaktas vid alla plansamråd samt vid nya projekt som berör stadsdelen, exempelvis vid anläggning av nya parker, gång- och cykelvägar.

Fokus på städning av parker för att skapa attraktivare och tryggare parkmiljöer fortsätter. Utvecklingen och upprustning av parker för att möta kommande behov i ett snabbt växande stadsdelsområde kommer att fortgå. Förvaltningen har ansökt om parkinvesteringsmedel för slutförandet av Aspudsparkens upprustning samt för att ta fram en programhandling för den kommande upprustningen av Svandammsparken. Förvaltningen har beviljats medel för genomförande 2016 samt föreslagen tilldelning av medel under 2017.

Delar av Hägersten-Liljeholmens stadsdel pekas i Promenadstaden ut som ”den centrala stadens utvidgning”. Denna utvidgning har i stor utsträckning redan genomförts, och områdena har fått en innerstadskaraktär. Följden blir att kostnaderna för drift och underhåll av stadsdelens parker i den centrala stadens utvidgning ökar.

2.7 Ekonomiskt bistånd

Andelen personer som uppbär ekonomiskt bistånd i förhållande till stadsdelens befolkning har under de senaste åren legat på en relativt jämn nivå. Denna utveckling skiljer sig från staden som helhet, som de senaste åren haft en successiv minskning. Detta föranleder en rad frågor för förvaltningen att besvara och analysera. Under kommande planperiod kommer förvaltningen att se över vilka resurser och insatser som behöver intensifieras och prioriteras för att nå en sjunkande trend.

Den stora inflyttning som sker till stadsdelområdet förutses inte i sig leda till att bidragsberoendet procentuellt ökar, detta med anledning av att det främst byggs bostadsrätter samt hyresrätter med höga hyror, vilket välkomnar en resursstark befolkning. Förvaltningens bedömning är dock att gruppen med bidragstagare som står långt från arbetsmarknaden kommer att kvarstå. Denna grupp behöver även fortsättningsvis erbjudas insatser som syftar till att den enskilde närmar sig arbetsmarknaden alternativt ges stöd för att beviljas sjukersättning. Förvaltningen ser fortsatt behov av att samarbeta med konsultläkare och stadsdelens egna arbetsträningsplatser.

2.8 Arbetsmarknadsåtgärder

Förvaltningen kommer att fortsätta satsningen med att erbjuda långvariga bidragstagare visstidsanställningar. Personer som erbjuds OSA (Offentligt Skyddad Anställning) har behov av att öka sin anställningsbarhet, detta kommer att ske genom insatser från Jobbtorget och Arbetsförmedlingen under anställningstiden. Förvaltningen förväntar sig att på sikt ska detta öka omsättningen på OSA-platserna samt minska risken för återgång till arbetslöshet.

2.9 Övrigt

Nämnd- och förvaltningsadministration

Kostnadsutvecklingen under planperioden är svår att bedöma eftersom stor andel utgörs av köpta tjänster. IT-kostnaderna bedöms öka under planperioden genom ökade volymer och genom att tjänsterna blir mer komplexa. Även kostnaderna för övriga köpta tjänster bedöms öka under perioden. På lång sikt bör kostnaderna i verksamheterna minska till följd av effektiviseringar som utvecklingen av nya tjänster och IT-stöd ger. Det är emellertid svårt att se när i tiden kostnaderna kan minska. Antalet anställda i förvaltningens gemensamma administration har under senare år minskat och stabiliserats under 2015. Det är inte sannolikt att en fortsatt minskning kan ske under planperioden som motsvarar de effektiviseringar som måste göras. Volymen av den service som hanteras av förvaltningens gemensamma administration har ökat genom att verksamheterna har ökat genom utbyggnad och befolkningsökning i stadsdelen samt genom återtagande av verksamheter i kommunal regi. Ökningen bedöms fortsätta under hela planperioden.

3 Sammanfattande ekonomisk analys

Under åren 2017-2019 beräknas pris- och löneökningarna innebära kostnadsökningar om cirka 28,0 mnkr per år. En oförändrad budget enligt plan och beräknade kostnadsökningar medför krav på effektiviseringar under planperioden.

3.1 Drift

Anslag (mnkr)	Budget 2016	Plan 2017	Plan 2018	Plan 2019
Kostnader (+)	1 874,5	1 873,0	1 874,2	1 874,2
Drift och underhåll	1 863,1	1 861,6	1 862,8	1 862,8
Avskrivningar	10,3	10,3	10,3	10,3
Internräntor	1,1	1,1	1,1	1,1
Intäkter (-)	-75,7	-75,7	-75,7	-75,7
Stadsdelsnämnd	1 798,8	1 797,3	1 798,5	1 798,5
Befolkning	87 924	89 829	90 465	91 764
Nettokostnad per invånare, kr	20 459	20 008	19 881	19 599

Ekonomi 2015 och 2016

Bokslutet för Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd 2015 visade, efter resultatdispositioner, ett överskott med 0,6 mnkr jämfört med budget. Stadsdelsnämnden har en ekonomisk bruttoomslutning på cirka 2,1 mdkr och i förvaltningen arbetar drygt 2 300 tillsvidareanställda medarbetare vilket innebär att personalkostnaderna utgör cirka 47 % av nämndens bruttokostnader och motsvarar cirka 1,0 mdkr. Kostnaderna för köp av verksamhet utgör 34 % motsvarande cirka 7,0 mnkr och lokalkostnaderna cirka 9 % motsvarande cirka 200,0 mnkr. I verksamhetsplanen 2016 beräknas nettokostnaderna öka med 10,3 mnkr jämfört med bokslut 2015. Jämfört med verksamhetsplanen 2015 beräknas nettokostnaderna öka med 36,0 mnkr. Ökningen beror huvudsakligen på prestationsförändringar och höjda ersättningsnivåer.

Ekonomi under planperioden

Kommunfullmäktiges plan ger Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltning en ökning inom äldreomsorg med 0,7 och en minskning inom 2,2 mnkr mellan budget 2016 och plan 2017. Planperioden 2017-2018 ökar äldreomsorgensbudget 1,2 mnkr. Plan för 2019 är densamma som för 2018. Kostnadsökningar till följd av löneavtal, hyresökningar med mera beräknas därför behöva täckas av ytterligare effektiviseringar i verksamheten.

Kostnadsökningarna för planperioden beräknas överstiga kommunfullmäktiges plan med ca 28 mnkr per år för bl.a. lönekostnadsökningar och övriga kostnadsökningar, om pris- och löneökningarna stannar vid 2,5 % de kommande åren.

Inom förskolas införande av nya system och tjänster, i kombination med fler användare i förskolan som använder digitala hjälpmedel i högre grad, gör att kostnaderna kommer att öka under planperioden. Kostnaderna kommer dels att bestå av exempelvis inköp av datorer och nätverk, och därutöver centrala kostnader för förvaltning, service desk, systemdrift samt licens och underhåll.

Inom äldreomsorg vill de flesta äldre bo kvar i eget boende så länge de känner sig trygga och kan påverka vad de vill ha hjälp med och hur hjälpen ska utföras. Under planperioden kommer kostnaderna för hemtjänsten att öka. Gemensamt för både utförare och beställare är att det nya ersättningssystemet inneburit ökade kostnader för administration. Det pågår en översyn av hemtjänstersättningssystemet, vilket med önskade effekter kan balansera kostnadsutvecklingen. Den framtida planeringen för Fruängsgårdens servicehus och Axelsbergs vård- och omsorgsboende är en fortsatt viktig fråga med både överkapasitet av

platser inom servicehusen och dyra lokalkostnader inom vård och omsorgsboende. Hela Axelsbergs vård- och omsorgsboende har dubbelt så stor yta per plats än en annana vård- och omsorgsboende inom stadsdelen, vilket beror på höga kostnader per kvm och stora biytor.

Utvecklingen av kostnaderna för ekonomiskt bistånd är osäker och förvaltningen ser ett fortsatt behov av att samarbeta med konsultläkare och stadsdelens egna arbetsträningsplatser.

Under de närmaste åren kommer flyktingmottagandet äventyrligt öka inom stadsdelsområdet. Detta innebär framförallt ökade placeringskostnader inom individ och familjeomsorgen. Även brist på jour- och familjehem kan leda till att mottagandet av dessa ungdomar inte sker med den goda kvalitet som lagstiftningen anger. Förvaltningen satsar på att generellt förbättra mottagandet och handläggningen av denna målgrupp.

Personalomsättning bland socialsekreterare är en stor utmaning och det kommer fortsatt behövas kraftfulla insatser för att bibehålla och rekrytera nya medarbetare.

3.2 Investeringar

Parker och grönområden

Stadsdelsförvaltningen har till trafikkontoret lämnat förslag till parkinvesteringar för perioden 2016-2019. Projekten har hämtats ur parkplanerna för Hägersten och Liljeholmen och prioriterats i följande ordning.

1. Svandammsparken, parkupprustning
2. Kerstin Hesselgrens park, Parkleken ”Vippan” parkupprustning.
3. Elektraparken, upprustning
4. Stapelbädden, parkupprustning

Trafikkontoret gör en bedömning av stadsdelarnas önskemål och tar fram ett förslag på fördelning av ekonomiska medel. Slutgiltiga beslut tas av kommunstyrelsen och kommunfullmäktige i samband med beslut om budget för 2017.

Alla stadsdelsförvaltningar har i samarbete med trafikkontoret inventerat behovet av re-investeringar i parker. Inventeringen visade att behovet i Hägersten-Liljeholmens stadsdel är relativt stort.

Investeringar i maskiner och inventarier

Utgifterna för investeringar i maskiner och inventarier i nämndens verksamheter bedöms till 5,0 mnkr under 2016. Utgifterna kommer att ligga på minst samma nivå under hela planperioden på grund av stadsdelsnämndens omfattande utbyggnad av förskolor. Kapitalkostnaderna finansieras inom tilldelad budgetram.

4 Övriga redovisningar

Hållbarhetskommisionens rekommendationer och åtgärder

Kommissionen för social hållbarhet föreslår i rapporten *Stad i samverkan* att inrätta lotsar för civilsamhället (åtgärd 4.1.1). Lotsarna ska arbeta aktivt med civilsamhället och fungera som

lots mellan staden och civilsamhället och andra myndigheter. Lotsarna ska arbeta med uppsökande gentemot civilsamhället och bland annat föreslås arbeta med att kartlägga civilsamhället i stadsdelsområdet (åtgärd 4.5.1). Det finns även förslag att arbeta med utvecklingsprogram för civilsamhället i stadsdelsområdena för att stärka deras kunskaper om deras rättigheter (åtgärd 4.1.2). Syftet är främja starka lokalsamhällen och skapa likvärdiga villkor i hela staden samt ge bättre förutsättningar för mindre etablerade civilsamhällesorganisationer. Stadsdelsnämnden erbjuder idag stöd till föreningar i form av föreningsbidrag och arrangörsstöd. Stadsdelsförvaltningen har även kontakter med civilsamhället genom bland annat samverkan kring mötesplatser för äldre med pensionärsorganisationer och samverkan inom ramen för pensionärsrådet, rådet för funktionshinder och det brottsförebyggande rådet. Stadsdelsförvaltningen har idag en handläggare för föreningsbidragen. För att bedriva ett mer uppsökande arbete jämför föreningar i enlighet med det som anges i 4.1.1 och 4.5.1 kommer att krävas ytterligare resurser.

I rapporten *Stad i samverkan* föreslås stadsövergripande riktlinjer för föreningsbidrag (åtgärd 4.2.1) och en gemensam portal för att söka föreningsbidrag i staden (åtgärd 4.2.2). Stadsdelsnämnden har framtagna riktlinjer för föreningsbidrag och arrangörsstöd. Nämnden kommer att vara behjälplig med kunskaper för att stötta kommunstyrelsen arbete med framtagande av stadsövergripande riktlinjer och en gemensam portal.

Stadsdelsnämnden kommer att vara behjälplig i de utredningar som kommunstyrelsen föreslås göra gällande demokratiutvecklingen, såsom facilitatorer mellan sociala rörelser och staden (åtgärd 4.3.2) och fördjupad empiri kring engagemang i civilsamhället på stadsdelsnivå (åtgärd 4.5.2). Båda åtgärdsförslagen finns i rapporten *Stad i samverkan*. Detta ryms inom ramen för de lokala demokrati- och utvecklingsmedlen.

- I kommissionens rapport *Från delad stad till enad stad* föreslås åtgärden att samordna arbetet med översiktsplanen med den lokala utvecklingsplanen (åtgärd 6.2.1). I enlighet med förslaget kommer stadsdelsnämnden att samarbeta med stadsbyggnadsnämnden för att samordna arbetet med den lokala utvecklingsplanen och den nya översiktsplanen. Samarbetet kommer framförallt innebära en dialog och ett erfarenhetsutbyte kring stadsdelsområdet mellan nämnderna.
- I enlighet med förslaget i rapporten *En skola där alla ska lyckas* om information gällande nyanlända till Stockholmarna (åtgärd 6.4.2) så finns en framtagen kommunikationsplan för Stockholms stad gällande flyktingmottagande som förvaltningen arbetar utifrån under planperioden. Nämnden kommer vara behjälplig med kunskaper och informationsinsatser gällande mentorsverksamhet för nyanlända (åtgärd 6.4.4).

Stockholm är en jämställd stad där makt och resurser fördelas lika

- Stadsdelsförvaltningen har inlett arbetet med jämställdhetsintegrering och en plan för jämställdhetsintegrering tas fram under året. Statistik uppdelad på kön finns inom vissa verksamhetsområden, medan det saknas inom andra. Kompetenshöjande insatser för chefer och medarbetare kommer att behövas under planperioden och dessa är under förutsättning av det ges fortsatta medel för demokrati- och utvecklingsmedel, alternativt att staden centralt anordnar utbildningar för chefer och medarbetare.
- Det är viktigt att samma statistik tas fram för alla stadsdelsförvaltningar för att

möjliggöra jämförelser mellan olika stadsdelsområden. Förvaltningen behöver stöd kring hur statistiken ska tolkas, vilken statistik som är relevant att analysera och hur förvaltningen ska arbeta vidare utifrån statistiken. Till exempel kan det vara svårt att avgöra hur stor del av skillnaderna som förklaras av olika individuella behov och hur mycket som beror på andra faktorer. Goda exempel kring arbetsmetoder och förhållningsätt gällande jämställdhetsarbetet bör spridas mellan stadsdelsförvaltningar.

- Myndighetsutövande enheter har de senaste åren arbetat med att medvetandegöra ett könsperspektiv i behovsbedömningar. För att främja en jämställd biståndsbedömning har till exempel könsneutrala ärendedragningar och beslutsgrupper genomförts.
- Analyser av hur nämndens resurser fördelas utifrån kön är viktiga bidrag till förvaltningens fortlöpande verksamhetsutveckling, särskilt i förvaltningens egna öppenvårdsinsatser samt i de öppna verksamheterna. Förvaltningen kan med hjälp av könsuppdelad statistik skapa sig en bild av hur insatserna och verksamheterna fungerar för flickor och pojkar, kvinnor och män och därigenom successivt förbättra verksamheten.

Stockholm är en stad som respekterar och lever upp till barnets rättigheter i enlighet med FN:s barnkonvention.

- Samtliga verksamheter vid stadsdelsförvaltningen ska genomsyras av barnets rättigheter i enlighet med FN:s barnkonvention. De verksamheter som specifikt riktar sig mot barn och unga som förskola, parklekar, fritidsgårdar och den myndighetsutövande barn- och ungdomsenheten baserar sitt arbete på de fyra grundläggande principerna i barnkonventionen. I två av stadsdelens tre parklekar bedrivs ett aktivt arbete med månatliga teman med barnkonventionens olika artiklar. Vid barn- och ungdomsenheten driver en utvecklingsgrupp ett arbete med att öka barnens delaktighet. Det ska bland annat ske genom att barn och ungdomar som varit aktuella för utredningar får möjlighet att uttrycka sina tankar och erfarenheter. Enheten för ekonomiskt bistånd ingår i ett projekt i staden som utvecklar barnperspektivet i utredningar om försörjningsstöd.
- Stadsdelsförvaltningen arbetar med att utveckla en modell för ungas inflytande inom stadsdelsnämndens verksamhetsområde.
- Fortsatt utvecklingsområde inom socialtjänsten är att öka kompetensen om barnrättsfrågor inom samtliga enheter samt att mer frekvent synliggöra barnperspektivet i utredningar och beslutsfattande i ärenden som direkt eller indirekt kan komma att påverka barn. Under planperioden finns behov av att öka kompetensen inom genus, normkritik och antirasistiska perspektiv dels i de öppna verksamheterna som riktar sig mot barn och unga och dels i de myndighetsutövande enheterna. Utbildningsinsatser kring normkritik och genus planeras av stadsdelsförvaltningen under planperioden och är under förutsättning av att fortsatta demokrati- och utvecklingsmedel ges.

Stockholm är en stad som lever upp till mänskliga rättigheter och är fritt från diskriminering

- Arbete med att analysera verksamheterna utifrån ett mänskliga rättigheter-perspektiv kommer att genomföras under planperioden. Kompetenshöjande insatser gällande mänskliga rättigheter och diskrimineringsgrunderna kommer att behöva genomföras

bland chefer och medarbetare. Insatserna är under förutsättning av att det ges fortsatta medel för demokrati- och utvecklingsarbete.

- Metoder för att analysera och kartlägga verksamheterna för att se hur de tillvaratar mänskliga rättigheter behövs. Det är önskevärt om liknade metoder för detta användes inom samtliga stadsdelsförvaltningarna för att möjliggöra jämförelser av resultaten. Det är även viktigt att det finns forum för lärande inom detta område mellan förvaltningar, framförallt mellan stadsdelsförvaltningar.
- Det finns behov av ändringar i stadens gemensamma enkäter såsom brukarenkäter inom förskola och socialtjänst för att mäta brukarnas upplevelse av diskriminering. I stadens brukarundersökning 2016 för dagverksamhet inom äldreomsorgen finns några nya frågor kring brukarnas upplevelse av diskriminering. Analysen av resultaten får visa om brukarenkäter kan vara ett bra sätt att mäta detta.

Taxor och avgifter

Inga andra taxor eller avgifter planeras än de som beslutas av kommunfullmäktige.